

Примљено : 6. 3. 2024.			
Орг. јед.	Број	Трилог	Вредност

Наставно-научном већу Филозофског факултета у Нишу

РЕЦЕНЗИЈА зборника *Прошло и будуће у култури Срба и Бугара*

(ур. Снежана Божић)

Рукопис зборника радова који је настао на темељима 19. тематског двојезичног научног скупа *Прошло и будуће у култури Срба и Бугара*, одржаног у Нишу 7. априла 2023. године, уређен је према одговарајућим научним принципима. Књижевни део овог рукописа чини шест радова и сви су усмерени ка проблемима релација прошлости и будућности у оквиру књижевних феномена. Садржај овог дела рукописа чине следећи радови: „Прошлост као бреме будућности: народна култура у поезији Радмиле Петровић”, „Разговор с прошлошћу: *Коља и Сашењка* Угљеше Шајтинца”, „Трансгресије прошлости у драми *Камен за под главу* Милице Новковић”, „Имагинација града код Стерија и Нушића: *Београд некад и сад*”, „Идентитет(и) у времену: Георги Господинов, Ана Ристовић”, „Прошло и будуће у приповеци *Испод мртвачком моста* Слободана Џунића”.

Рукопис рада „Прошлост као бреме будућности: народна култура у поезији Радмиле Петровић” представља покушај регистравања преобликованих представа о народној традицији у поезији песникиње Радмиле Петровић. Рукопис чине следећа поглавља: увод, *Биље*, *Магијски ритуали*, *Лиминално стање*, *Прошлост као бреме будућности*, *Закључак*. Представљање резултата истраживања у овом раду не спроводи се на темељима адекватног познавања сложених процеса функционисања народне традиције и њених интертекстуалних релација у делима ауторске књижевности. Ипак, настојање да се у савременом поетском тексту маркирају сигнали важни за промишљање „дијалога” са представама о обредним манифестацијама, ритуалима, веровањима итд, потеклим из традицијске културе, може се тумачити као презентација коректно одабраних елемената анализе и, још више, адекватна најава будућих истраживања овог проблема.

Заснована на комбиновању поставки теорије могућих светова и транссветовних идентитета научна студија „Разговор с прошлошћу: *Коља и Сашењка* Угљеше Шајтинца” усмерена је ка одређеним елементима који сугеришу укрштање говора различитих књижевних епоха те њихово повезивање у дијалошки облик комуникације. Рукопис је чине следећи сегменти: *Когнитивни оквири активирани паратекстом*, *Само су дела – духа мерило: додири светова у којима обитавају јунаци*. Анализа је усмерена на поступке којима се сложени свет ликова у роману одређује и укључује у релације прошло-будуће, утичући на усложњавање светова у којима обитавају и који се пред читаоцем појављују захваљујући представи о посредном или непосредном контакту прошлог, садашњег и будућег

времена. Аутор студије, поред тога, указује на комплексну природу књижевност текста и упућује на потенцијале њеног вишеструког жанровског одређења (психолошки роман, роман-дијалог, ерудитни роман, роман тока свести), коју су регистровани већ у паратекстуалним слојевима (наслов, цртеж на корици књиге, поднаслов и епиграф).

Усмеравајући истраживање ка временским слојевима књижевног текста С. Џунића аутор рукописа „Прошло и будуће у приповеци *Испод мртвачком моста* Слободана Џунића” истражује приповедни свет истоимене приповетке С. Џунића. Нарочита пажња посвећена је времену будућем, оном које се повезује са представама о есхатолошким димензијама, али и времену прошлом, оном чијем се савршенству, тако доживљеном у свету појединих актера, треба вратити као праизвору правог и поново успостављеног склада. Уводник текста посвећен је представљању основних података о поетици С. Џунића и релевантним књижевноисторијским увидима. У раду је прецизно регистрована термилошка основа од које се у истраживању полази, да би се анализом утврђивали различити сегменти текста чија је семантика релевантна за постављени оквир. Функционалну допуну основном правцу истраживања чине компаративни увиди у фолклорне и религијске представе, као и поступци њиховог преобликовања, адаптације и укључивања у нови књижевни текст.

Приступ питањима конституисања и презентације идентитетске свести на нивоу индивидуе, групе или колектива у наслеђима посткомунистичке и постсоцијалистичке епохе, на примерима неколиких књижевних дела Г. Господинова и есеја А. Ристовић, у рукопису под насловом „Идентитет(и) у времену: Георги Господинов, Ана Ристовић”, темељи се на релевантним знањима из области студија културе и теорије сећања. Слојевита анализа усмерена је ка питањима уметничког обликовања представе о статусу идентитета и носталгије/сећања у различитим менталним просторима, процесу његове конструкције, деконструкције – као резултату прилагођавања друштвеноисторијском контексту и друго. Све то повезано је са уочавањем уметничких поступака који у делу Г. Господинова условљавају динамичне трансформације на плану жанровских система, функционисања актера у различитим временима и просторима. Нарочито значајни сегменти овог рукописа представљају резултате компаративног приступа текстовима аутора потеклих са двају различитих простора и, посебно, могућностима за утврђивање конструисања свести изван националних оквира, оне коју обликује лично које функционише самостално и независно, у исто се време повезујући се са другим, туђим личним, те показујући слојеве заједничког односа према кључним питањима из сфере идентитета и културе сећања.

Усмеравајући основни ток анализе ка концепцији имагинације града у комедији *Београд некад и сад* Ј. С. Поповића и истоименој драми Б. Нушића, аутор рукописа студије под насловом „Имагинација града код Стерија и Нушића: *Београд*

некад и сад" слојевитом аргументацијом и прецизном интерпретацијом излаже низ елемената којима се доживљај жанровског одређења, али и других питања усмерених ка слојевима књижевног дела, укршта са досадашњим критичким приступима релација Нушпућевог и Поповићевог текста. У том контексту, аутор разматра утицај супротстављености представа двају светова у просторно-временским категоријама (провинција престоница; прошлост, садашњост) на концепцију микро и макро слојева наратије, почев начина на који се представља радња, актер и делокруг, стил и дијалог, одлика хронотопа, различитих перспектива јунака и екстратекстуалних елемената.

Предмет истраживања чији су резултати представљени у рукопису студије „Трансгресије прошлости у драми *Камен за под главу* Милице Новковић” посвећени су феномену прекорачења у различитим његовим појавним облицима у идејном слоју књижевног текста *Камен за под главу* М. Новковић, као и значењима у чијим оквирима функционише на нивоу темпоралне, онтолошке и семантичке сфере. У уводном делу рада аутор представља дефинисање оквира и значење термина трансгресија у ставовима неколиких теоретичара књижевности, поступно, повезано, са адекватним закључцима на основу којих се темељи анализа презентована у другом делу рада. У њему је истакнута зависност статуса трансгресије од друштвеноисторијског и културног контекста, те и обликовање света ликова у складу с тим. Трансгресија је у анализираној грађи регистрована на нивоу темпоралности (прошлост која је негирана и/или сегментима утиче на креацију представе о будућности) и ликова који представљају патријархални свет, као и оних који му не припадају, при чему је изразита замена позиција на скали важећег и прихватљивог и оног што представља прекорачење (замена родних улога, патријархално је превазиђено, субверзивно има моћ итд.).

Рукопис зборника *Прошло и будуће у култури Срба и Бугара* припремљен је студиозно и усклађен је са релевантним захтевима техничког уређивања научних издања. Прилози у њему, иако неједнаки приступима, као и квалитативним показатељима представљају значајан допринос науци о књижевности, што омогућава препоруку за њихово публиковање.

У Нишу, 26. фебруар 2024. године

др Данијела Поповић Николић,

редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Нишу